

OPPGAVE 3: WUTHERING HEIGHTS

INNLEDNING

Emily Brontës *Wuthering Heights* er en av de store klassikerne innen litteraturen, den har blitt filmatisert utallige ganger, blitt satt opp på scenen, og har til og med inspirert popmusikk. Jeg ønsker å kort presentere forfatter og bok, samt å ta for meg to av adaptasjonene til film. Jeg vil underveis vurdere hvorvidt grunnleggende trekk, skildringer eller temaer fra romanen har blitt endret, og i så fall i hvilken grad filmene endrer disse..

FORFATTER OG BOK

Emily Brontë ga ut sin første og eneste roman, *Wuthering Heights*, under psevdonymet Ellis Bell i 1847. Dette var en fortelling om en stormfull, tragisk kjærlighetshistorie som utspant seg på de ville heiene i Yorkshire i England. Det var samtidig et skjebnedrama om skrekkelig hevn, psykisk terror og den udødelige lidenskapen mellom hovedpersonene Heathcliff og Cathy. Enkelte av karakterene i boken var så upolerte og voldelige, og handlingen så lidenskapelig og rå, at man vanskelig kunne se for seg at dette egentlig var skrevet av en kirketjeners datter. Brontë døde i en alder av 30, ett år etter utgivelsen. Hun fikk aldri oppleve at romanen ble tatt imot med høylytt kritikk av både karakterer og handling, mye på bakgrunn av mengdene fysisk og psykisk vold som ble beskrevet. Den passet ikke helt inn i den viktorianske tidsalderen, og mange mente historien var ulikelig og provoserende. Med tid og stunder ble den anerkjent som det mesterverket vi er kjent med i dag, og innlemmet blant de fremste engelske klassikerne, nettopp grunnet sin originalitet og intensitet (Daiches 1986).

HANDLINGEN

Romanen dreier seg om det sterke båndet mellom Catherine (Cathy) Earnshaw og hennes adoptivbror Heathcliff, som er en gategutt faren har med seg hjem til gården Wuthering Heights etter en reise til Liverpool. Heathcliff er taus, dyster og intens av natur, han blir ikke akseptert av andre enn faren og Cathy, og blir ellers sett på som en skitten sigøyner, særlig av storebroren Hindley. Cathy og Heathcliff har fra første stund hatt et spesielt bånd, og de løper sammen på heiene ved enhver anledning. Cathy er et naturbarn, vilter og uregjerlig, og hun og Heathcliff er uadskillelige. Når faren i huset dør, degraderer Hindley adoptivbroren til stallgutt, nekter ham

innpass i familien, og gjør ellers sitt beste for å pine ham. Heathcliff biter tennene sammen, men sverger hevn. Cathy blir fascinert av beileren Edgar Linton, han er vakker, morsom og dannet, og Cathy innser at hun ikke kan gifte seg med Heathcliff nå som han er under hennes stand. Heathcliff reiser fra Yorkshire i raseri og sorg, for å komme tilbake noen år senere, denne gang en holden, velkledd og artikulert mann. Cathy og Heathcliff har fortsatt like stor lidenskap for hverandre som før, selv om Cathy nå har giftet seg med Edgar. Heathcliff utnytter seg av drukkenbolten Hindley og overtar Wuthering Heights, etter brorens død blir han også herre over nevøen Hareton. Som et ledd i sin hevn forfører Heathcliff Edgars søster Isabella, og får henne til å gifte seg med ham, hun føder senere deres sønn Linton. Cathy dør i barselseng, og en desperat Heathcliff forbanner henne til å besøke ham, siden hun ikke kan være med ham i livet. Edgar oppdrar sin datter Catherine alene, og 18 senere møter hun sine fettere Linton og Hareton. Heathcliff, som styrer Wuthering Heights og sine ”sønner” med jernhård, tvinger Catherine til å gifte seg med Linton. Hun har arvet sin far Edgar, og når den sykelige Linton dør kort tid etter, sitter Heathcliff igjen som herre av det som engang var hans rivals eiendom. Hindleys sønn Hareton er så undertrykket og uvitende at han aldri kan bli en dannet mann, og med dette er hevnen fullført. Unge Catherine forbarmer seg over Hareton, og de to danner et bånd som Heathcliff ikke klarer å bryte igjennom. Med dette resignerer han ovenfor de to unge, og hengir seg til sin egen bitterhet.

Vi får servert historien gjennom husholdersken Ellen (Nelly) Deans beretninger til den nysgjerrige leieboeren Lockwood, etter at han har tilbragt en ufrivillig natt på Wuthering Heights. Her hadde han en meget livaktig drøm om et spøkelse som kom til vinduet og ville inn, og ble svært forundret over Heathcliffs reaksjon når han forteller om ”drømmen”. Heathcliff blir funnet død i Cathys gamle rom like etter, og folk kan senere fortelle om to spøkelsesaktige skikkelser som blir sett vandrende på lyngheiene (Brontë 1986).

ADAPTASJONENE

Når man leser en historie som *Wuthering Heights*, er det svært lett å få tanker om hvordan landskapet ville sett ut, hvordan karakterene ville tidd og ført seg, og hvordan dramatikken ville utspunnet seg visuelt. Dette er selvfølgelig takket være Brontë og hennes evne til å beskrive den rå og vilde naturen og ikke minst karakterenes stormfulle indre liv, til tross for at romanen blir fortalt i tredje person. Som tidligere nevnt mottok ikke romanen den helt store anerkjennelsen fra starten av, etter århundreskiftet ble romanen fortsatt egentlig sett på som noe avantgarde, og var litteratur for spesielt interesserte. På 1930-tallet hadde flere fått øynene opp for boken gjennom diverse skuespill basert på tematikken, men først da Hollywood i 1939 lagde sin versjon med Laurence

Olivier og Merle Oberon i hovedrollene, ble romanen etablert som en ekte kjærlighetshistorie med stor appell til folket (Miller 2001, s. 241). I kjølvannet av denne berømte versjonen har det vært mange tolkninger av denne romanen på skjermen, men den foreløpig siste av dem er TV-filmen *Stormfulle Høyder* fra 2009 (Giedroyc). Det er 70 år mellom disse to adaptasjonene, og dermed også store forskjeller i forhold til fortellerstil, interaksjonen mellom hovedpersonene og i hvilken grad det opprinnelige handlingsforløpet i romanen blir fulgt. Begge disse filmatiseringene kan nok klassifiseres som såkalte unntaksimitasjoner. Dette blir definert som at man så godt det lar seg gjøre legger seg opp til den originale handlingen, med unntak av noen få tydelige avvik. Det er nok også visse innslag av sjangeradaptasjon her, en tilpasning av den skrekkromantiske romanen til det mer melodramatiske rent sjangermessig (Ridderstrøm 2007, s. 80).

ENDRINGER FRA BOK TIL FILM (1939)

Man vil alltid ha forskjellige visjoner angående hvordan man best fremstiller en historie visuelt, og det er nok like mange tolkninger som det er lesere av romanen. Det er imidlertid fint mulig å sette fingeren på enkelte ting som utmerker seg som annerledes fra bok til film, ikke på grunnlag av smak, men fordi man kan si at det gjør noe med strukturen og fokuset i historien. I 1939-versjonen av *Wuthering Heights* (Wyler) ligger handlingen tett opptil boken på mange måter, med unntak av en del scener som er utelatt, noe som muligens er uunngåelig i oversettelsen til film. Det som er mest iøynefallende er fremstillingen av karakterene, i første omgang Heathcliff, som blir portrettert edlere og mer høflig enn man får inntrykk av i boken. Han er elegant og kontrollert i situasjoner der Brontës Heathcliff absolutt ikke ville ha vært det, siden karakteren ikke har så mange slike tilbøyeligheter. Cathy blir fremstilt som den lekende, frie sjelen hun opprinnelig ble beskrevet som, men higer mer mot overfladiske ting og det rike, luksuriøse livet Edgar Linton kan tilby enn det hun gjør i boken. Sammen har de et samspill som er virker mer barnslig enn lidenskapelig i enkelte tilfeller. Det undergraver allikevel ikke intensiteten i deres interaksjon, selv om det ikke viser det voldsomme hat/elsk- forholdet man leser om i boken. Mye kan nok skyldes tiden filmen ble laget i, men jeg kan ikke nekte for at samspillet mellom denne filmens bortskjemte Cathy og litt for elegante Heathcliff minner meg om protagonistene i *Gone With the Wind* fra samme år, noe boken ikke gjorde.

Videre har denne filmatiseringen hoppet over generasjon nummer to i historien, noe som konsentrerer historien om Cathy og Heathcliff, og som samler fortellingen rent filmatisk. Automatisk mister man da en fremtredende side av romanen, og Heathcliffs hevn blir ikke fullendt. Man ”mister” også dermed beretningen om Haretons undertrykkelse og Lintons stakkarslige liv, noe

som i boken er interessante sidehistorier. Boken ender med at Hareton og Catherine, som er mer konvensjonelle og moralske av natur, finner kjærligheten, noe som symboliserer hvordan Heathcliff og Cathy kunne endt opp hvis deres liv hadde tatt en annen retning (Magill 1963, s.1270). Man kan si at sirkelen blir fullendt med dette, og at det gir historiens slutt en ekstra dimensjon. Wylers versjon av filmen legger stor vekt på det rent romantiske aspektet av historien, og drar frem den udødelige, dramatiske kjærligheten som ligger til grunne for de personlige tragediene og skjebnene i fortellingen. Filmen insinuerer det mørke som er kraftig til stede i romanen, men trår ikke over noen grenser i så måte. Denne tolkningen av boka utgjør en svært dramatisk og stormfull kjærlighetshistorie, men innenfor de rammene den selv har satt i den originale historien.

ENDRINGER FRA BOK TIL FILM (2009)

På de 70 årene som har gått siden 1939- versjonen, har det skjedd drastiske endringer i forhold til hva som er akseptert å vise på storskjermen, og dette kommer tydelig frem når man ser to filmatiseringer av samme roman, gjort med så stort tidssprang imellom. Det er ingen tvil om intensjonen om å være tro mot Brontës opprinnelige historie og oppsett, men man har i Giedroycs *Stormfulle Høyder* fra 2009 fokusert på litt andre temaer en det som blir lagt vekt på i boken. Noe av det første man stiller spørsmål ved i denne tolkningen er Heathcliffs opphav. Det blir antydning at han er Mr. Earnshaws uekte sønn med en elskerinne i Liverpool, noe som da ville gjort ham til Cathys halvbror i stedet for hennes adoptivbror. Dette legger unektelig en ny dimensjon til den videre historien i filmen, med tanke på forholdet mellom Heathcliff og Cathy, som da ville blitt incestuøst.

Videre har man i denne filmversjonen lagt stor vekt på seksualitet og utroskap, Heathcliff og Cathy fullbyrder sin kjærlighet allerede i ung alder. Dette er noe Brontë ikke berører i romanen, utover det som kan antas eller forestilles med litt fantasi. Det er kanskje naturlig nok at man i en roman fra 1847 ikke skriver for detaljert om dette, men Heathcliff og Cathys kjærlighet blir beskrevet av Brontë som nærmest overjordisk. Den er stormfull, intens og instinktiv, men allikevel hevet over jordiske, kjødelige lyster, og den blir aldri fullbyrdet. Denne mer seksualiserte vinklingen av historien bidrar kanskje til å øke appellen for et moderne publikum, men fører også til at den opprinnelige fortellingen mister mye av sin mystikk.

I boken begynner handlingen når leieboeren Lockwood kommer til Wuthering Heights og opplever det som må være Cathys spøkelse i vinduet. Hele denne sekvensen, og dermed Lockwood som forteller, er ikke tatt med i denne filmen. Husholdersken Nelly fungerer i boken som observatør av handlingsforløpet, og det er det hun ser og hører som til sammen utgjør historien. Hun er med i

denne filmen som en bikarakter, men vi ser ikke historien gjennom hennes øyne. Med et slikt grep på romanen frigjør man mange muligheter, og man har automatisk mer rom til å spekulere i hva som kunne ha hendt, siden situasjonene ikke trenger å bli observert av Nelly for å være en del av historien. Dette endrer oppsettet på historien til en viss grad, men hovedessensen ellers består med hensyn til karakterene og hvordan de oppfører seg. I denne mer moderne versjonen av filmen har man valgt å ta med generasjon nummer to, i motsetning til hva som ble gjort i 1939-versjonen, og man får følge disse karakterenes oppvekst og utvikling på linje med hva man gjør i romanen. ”Åpningsscenen” med Cathys spøkelseer her ikke inkludert, så man mangler antydningene til det overnaturlige som var sterkt til stede i bokens begynnelse og slutt. I denne filmen har man dermed måttet løse Heathcliffs død med at han begår selvmord, mens han i boken sovner inn etter et antatt møte med sin elskedes spøkelse. Det romantiske og dramatiske er hovedfokuset også her, men det er i tillegg lagt vekt på å få frem de indre stormene, de psykiske pinslene som Brontë tilla sine karakterer.

VIDERE VURDERING OG OPPSUMMERING

Som tidligere nevnt finnes det uendelige mange måter å tolke en bok på, og ingen varianter er nødvendigvis ”gale” i ordets rette forstand. Man må nok også gjøre visse grep for å feste en så kompleks fortelling som *Wuthering Heights* er, til film. Enkelte samtaler og karakterer må kanskje fjernes for at historien skal fungere på lerretet, det er tross alt to meget forskjellige medier det er snakk om. Begge filmatiseringene som her har blitt nevnt har fokusert på det romantiske aspektet ved Brontës verk, noe som kanskje er naturlig med tanke på at det er en fortelling om tragisk kjærlighet uten sidestykke. Allikevel vil man ved å for eksempel romantisere antihelten Heathcliff kanskje gå glipp av hans mangefasetterte karakter, den noe psykotiske villmannen som sjokkerte kritikerne når boken først kom ut.

Wylers *Wuthering Heights* fra 1939 er en film av sin tid, og overdramatiserer i noen grad temaer som ikke nødvendigvis var fremtredende i boken. I tillegg er hovedkarakterene etter min mening forholdsvis fjernt fra den originale karakteristikken, samt at romanens annengenerasjon er utelatt. Ved at disse trekkene er endret, kan man si at man sitter igjen med en noe mildnet og i visse forstander forenklet versjon av fortellingen, til tross for at adaptasjonen ellers er tro mot Brontës roman. I den mer moderne tolkningen fra 2009 har man tatt seg større friheter i forhold til fortelleraspektet, og fokuserer også dermed mer på temaer som romanen ikke utforsker. Filmen er forholdsvis tro med hensyn til karakteristikkene av persongalleriet, men tillegger samtidig hovedpersonene et handlingsmønster som i enkelte tilfeller er fri fantasi utover det Brontë festet til

papiret. Med dette tenker jeg til en viss grad på insinueringen av incest, men hovedsakelig på fokuseringen rundt det seksuelle generelt.

Avslutningsvis kan man si at filmene ikke nødvendigvis endrer hovedtemaet eller personkarakteristikkene i stor grad, men heller omrokkerer noe på fokuset for å kunne gjenfortelle *Wuthering Heights* på hver sin måte. Man har romantisert personene og handlingen i forhold til de noe upolerte og rå skildringene Brontë skrev, og gir da kanskje en sterkere opplevelse av akkurat dette aspektet. Det har blitt både fjernet og lagt til situasjoner i begge adaptasjonene, men ingen av filmene forandrer så drastisk på verken temaet eller grunnleggende trekk at det endrer historiens essens fundamentalt.

LITTERATURLISTE

Brontë, E. (1986) *Wuthering Heights*. London: Penguin Books.

Daiches, D. (1986) Introduction. I: Brontë, E. , *Wuthering Heights*(s. 7-29). London: Penguin Books.

Giedroyc, C. (2009) *Stormfulle Høyder: Wuthering Heights* [Film]. England: WGBH, Yorkshire Television.

Magill, F. N. (Ed.). (1963) *Cyclopedia of literary characters*. Englewood Cliffs: Salem Press.

Miller, L. (2001) *The Brontë myth*. London: Jonathan Cape.

Ridderstrøm, H. (2007) Litteraturens kaskader: Om noen sammenhenger mellom bøker, filmer, tegneserier og dataspill. I: Ridderstrøm, H.(Red.) *Tekstsamling 2: Sjanger teori, bokhistorie og teksteksempler*(s. 78-91). Oslo: Høgskolen i Oslo.

Wyler, W. (1939) *Wuthering Heights* [Film]. USA: Metro-Goldwyn-Mayer.